

פרפראות בפרשה



לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

אלול התשפ"ה
מפטיר שוש אשיש (ישעיה סא)

בס"ד

פרשת נצבים

עלון חידושי תורה ופרפראות מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא ממפרי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

מולד חודש תשרי יהיה ביום שני בשעה 12, 10 דקות ו 7 חלקים

בפרשת נצבים 40 פסוקים = גואל, גזל

ובא לציון גואל ולשבי פשע בעקב נאם י-הנה. (ישעיה נט כ),

פי אני י-הנה אהב משפט שגא גזל בעולה ונתתי פועלתם בנאמית וברית עולם אכרות להם. (שם סא ח)

לשמע בקלו ולדבקה בו (דברים ל כ) ר"ת בגימטריא מנין הפסוקים שבפרשה. (פרדס יוסף)

פרשת נצבים היא אחת משתי פרשיות בהן הקריאה למפטיר זהה לקריאת שביעי (לרוב קריאת המפטיר קצרה יותר). הפרשה השניה היא עקב.

בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ. (בראשית א א)

בראשית ברא - בגימטריא 'בראש השנה נברא' (העולם) (1116), 'בראשית' - ר"ת בראשונה ראה אלקים שיקבלו ישראל תורה.

בראשית ברא א-להים ס"ת 'אמת'. מלמד שברא העולם במידת האמת כמו שנאמר (תהלים קיט קס): **ראש דברך אמת.** (בעה"ט)

אמרו חז"ל (הקדמת תיקוני זוהר) כי האותיות, כשהן בדרך ישר א-ב-ג, רומזות על מידת הרחמים; וכשהן למפרע, על הדרך תשרי, הן רומזות על מידת הדין. וזה לך האות: חודש תשרי, שהוא חודש הדין, האותיות שלו למפרע, ת-ש-ר, רומזות על זמן הדין הגדול. אלא שהקב"ה ברוב רחמיו שיתף אות אחת משם הרחמים שלו, והיא הו"ד, לרחם בדין. (אוה"ח שם) **בראשית** ר"ת בא' תשרי.

איתא בזוהר - **ויהי היום** יומא דאית ביה צער ודא הוא ראש השנה; יומא דאית ביה דינא קשיא על עלמא. **ויהי היום** ויעבר אלישע אל שונם וישם אשה גדולה ומתוקן בו לאכל לחם ויהי מדי עברו יסר שמה לאכל לחם. (מ"ב ד ח) יומא דראש השנה הוה. ובכל אתר ויהי היום דא ראש השנה. **ויהי היום** **ויבאו בני הא-להים** (איוב א ו) - יום ראש השנה הוה. בכל זמנא תרין יומין אינון, מאי טעמא? בגין דלהוי יצחק כליל דינא ורחמי תרין יומין ולא חד, דאלמלא ישתכח יחידאי, יחריב עלמא. ועל דא כתיב תרין זמנין ויהי היום ויהי היום. (זהר חלק ג פנחס רל"א)

אתם נצבים היום כלכם לפני י-הנה א-להיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל. (כט ט)

הטעם שאנו חולקין **נצבים** נצלה לשתי שבתות בזמן שיש ב' שבתות בין ראש השנה לחג וקורין **נצבים** קודם ראש השנה ופרשת נצלה לאחריו והרי אלו שתי סדרות [פרשות] קצרות מאוד ומטות ומסעי הארוכים ביותר אין חולקין.

משה רבינו רמז ב**אתם נצבים** על יום הפקודה יום ראש השנה שהזכיר והתורה לישראל עליו לומר איך שבו כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון וכו' שזהו **אתם נצבים** היום בה' הידיעה ר"ל כי ביום הידוע הוא ראש השנה **אתם נצבים** לרוב ליום הדין **כלכם לפני י-הנה א-להיכם** כלליכם ופרטיכם כולם כאשר פורט והולך והוא כענין **ויהי היום** **ויבאו בני הא-להים** **להתייבב על י-הנה** דאיוב וזה סמיכת הפרשה הזאת עם שלפניה מה כתיב למעלה מן הענין **למען תשכילו את כל אשר תעשו** פירוש שהזהירם משה לומר למען תדעו ותחכמו שכל מעשיכם אשר תעשו אתם עתידים ומוכנים להתייבב עליהם לדין ליום ראש השנה, לכן ראו דרכיכם וחכמו ומוסר אל תפרעו לתקן מעוות מעשיכם נגד היום הזה שנה שנה, ומבאר והולך מי ומי ההולכים ועוברים לפניו שהם ג' כתות שחלקו רז"ל, דהיינו **ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם**, הם הם הנהוגים להיות חשובי הדור ועיני העדה הם כת הצדיקים, **כל איש ישראל** הם ההמון מסתם העם שהם הבינוניים, **שטריכם** וגו' הם פחותי המדרגה, לטעם זה טפי עדיף לקרותה סמוך לראש השנה מלפניו כיון שהוא התעוררות עליו לתשובה ולשפר מעשיהם עד יום הדין הזה להיזכר לפניו יתברך ברחמים. (פענח רוא)

איוב היה גלגול ראשון שנתגלגל בו תרח אביו של אברהם אבינו, ואמרו רבותינו ז"ל (מדרש תנחומא נח, ה) איוב נולד מהול ולא הטיף דם ברית. והנה נשמת תרח היתה הפסולה המעורב בנשמת אברהם אבינו ע"ה ולכן נתגלגל הדבר שיתקן על ידו ולכן תרח אברהם אבינו ע"ה גם כן להחזיר את תרח אביו בתשובה ואמנם גם בתרח היה ניצוץ קדושה מעורב בו ובסיבתו חזר בתשובה האמנם לא הספיקה תשובתו לתקן עון עבודה זרה שחטא בה לאין קץ ולכן הוצרך להתגלגל באיוב. **איוב** אותיות 'וי אב' רצונו לומר תרח שהיה אב בזמן שהיה הוא וי לעולם שהיה עובד צלמים וחוטא ומחטיא ולא **בא לעולם** הזה שנית בגלגול **אלא כדי לקבל שכרו** רצונו לומר שיתקן ויזכה אז לקבלת שכר במקומו ובזמנו שהוא בעולם הבא **והביא עליו יסורין** כדי לתקנו ואז יקבל שכרו בעולם הבא **והתחיל מתורף ומגדף** ולא הועילו היסורין שלו שיהיה מקבל שכרו בעולם הבא ששם מקום וזמן של השכר לכך **כפל לו שכרו בעולם הזה** אחר היסורין **כדי לטרונו מקבלת השכר בעולם הבא.** (בן יהודה בב"ב טו:) **'איוב'** אותיות 'אביו'.

ואתה תשוב (ל ח). **פי תשוב** (ל י). **ושבת עד י-הנה** (ל ב), הרי ג' תשובות, כנגדם אומרים וידוי לפני ראש השנה ובעשרת ימי תשובה ג' פעמים וידוי בכל יום, המבקש מוטו [סליחה] מתבירו, 'בקש שלש פעמים (יומא פז א), וכן אומרים ג' פעמים בהשכמה (תהלים עח לח) **והוא רחום וכפר עון**, ב' בזמירות וא' בסדר קדושה, וא' בערב לפני ברכו כנגד (בפר' ואתחנן דברים ד ל) **ושבת עד י-הנה א-להיך**, וג' פעמים נקרא הקב"ה (ירמיה) **מקנה ישראל**, וג' פעמים כתיב (יחזקאל) ונרקתי עליכם מים **טהורים וטהרתם, אטהר אתכם**, ביום **טהרי אתכם**, וג' שמות בתחילת י"ג מידות, (שמות לו ד) **י-הנה י-הנה א-ל. ושב י-הנה, ושב וקבעה, פי ישוב י-הנה**, כנגד בית ראשון ובית שני ולעיתיד לבוא. (הרוקח)

ראש השנה - כן נקרא היום ההוא בדברי רבותינו בתורה שבעל פה, וכן הוא שם המורגל בפי כל ישראל. הנה להיות היום ההוא יום הדין והגבורה, ושיעור קומה של כל מדה הוא עשרה. והנה עשרה פעמים אלה"ם בגימטריא ר"ש השנ"ה, רק שניתוסף בראש השנה א', המרמזת לאלופו של עולם המחיה את כל באי עולם העוברים לפניו כבני מרון. (בני יששכר תשרי מאמר ב)

תשובה - ר"ת תבוא שילה ויבנה בית המקדש, ומספר **תשובה** (713) בגימטריא **תשוב** י עם הכולל, דיבא טרם יבוא שילה, וכל זה על ידי התשובה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה. (מועד לכל חי סימן טו)

ומל י-הנה א-להיך את לבבך ואת לבב זרעך. (ל ו) כתבו הראשונים כי ר"ת **את לבבך ואת לבב** 'אלול' להתעורר בתשובה בחדש אלול עכ"ד. ואפשר כי ס"ת 'תכתב' והר"ת גימטריא 'חלל' עם הכולל או 'חיים' עם הכולל. וזה רמז להתעורר ותבין כי בא זמן אשר תכתב ח"ו חלל או חיים. וכן ר"ת ומל י-הנה א-להיך הוא 'אוי' וגם גימטריא 'טוב'. (נחל קדומים עה"ת)

בחודש אלול אין שום יום שאין אומרים בו תחינה רק ר"ח ושבתות. וא"כ סך השעות שאומרים בו תחינה בחדש הזה הם תקע"ו שעות הכנה לתקיעות דר"ה וג"כ תתבונן תקע"ו בריתות נכרתו (עין בגמ' סוטה) **תקע"ו** בגימטריא **יסוד מלכות** (576) סוד הייחוד כידוע שהחודש הזה מסוגל לעשות ייחודי' לייחוד הדודים. (בני יששכר אלול א כא)

והנה נתבאר בירושלמי ובתוספתא כ"ד עונות יש בשעה כ"ד עתים בכל עונה הנה הם תקע"ו עתי"ם (24X24=576) הנה הם סוד **תקע"ו** בריתות שנכרתו על התורה מ"ח בסיני מ"ח באהל מועד מ"ח בערבות מואב הרי קד"ם וכל אלה ללמוד **לשמור ולעשות** א"כ הם ד' פעמים קד"ם הרי הם **תקע"ו** בריתות כי נצטוונו להגות בה בכל עת תקע"ו עתים שישנם בכל שעה"ה והנה **תקע"ו** בגימטריא **יסוד מלכות** הוא הייחוד השלם שגורמין ישראל על ידי התורה שניתנה בתקע"ו בריתות וישראל הוגים בה בכל שעה"ה שיש בה תקע"ו עתי"ם. (בני יששכר כסליו טבת ה יב)

נצבים ר"ת נותן צדקה בסתר ינצל ממות. (נפלאות מתורתך) ואמרו חז"ל צירוף שם ה-ויה של חודש אלול הוא 'ההו"י' יוצא מן ס"ת וצדקה תהיה לנו כי והנה אלו התיבות חוץ האותיות של השם היינו וצד"ק תה"ל ל"נ' בגימ' **בתשובה** רמז שהחודש הזה שהצירוף הנ"ל שולט בו הוא מסוגל להתעסק בתשובה. (בני יששכר אלול א א) וכן ר"ת נותני צדקה בסתר ינצל מאף. היינו שע"י מתן צדקה בסתר יהיו ניצולים מחרון אף. (מנחה בלולה)

ובימים האלה דהוא זמן לקצוב מזונותיו, אם רואים מהשמים דזה יוכל לסבול עניות ואפשר לו להסתפק במועט, גם ה' יתן לו כפי שיעורו ולא יותר, כל יד המרבה ליתן צדקה בימים האלה, משמא מיהב יחבי ליה על כל פרוטה ופרוטה תרקבא דינרי אם נותנה בלבב שלם ובלי שום פניה ויוהרא, ו-הנה לא ימנע טוב להקלים בתימים (תהלים פד יב). (מועד לכל חי אלול)

שאלות

- א. סגולה הנלמדת מהפרשה להינצל מחרון אף ומן הדין.
- ב. נשבע עד ו-הנה א-להיך ונשמעת בקלו' לכל אשר אנכי מצוך היום. (ל ב) כיצד האדם יכול להתעורר בתשובה, מהו **נשמעת בקלו'**.
- ג. **אשר לבבו פנה היום מעם ו-הנה א-להינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה.** (כט יז) על מי נאמר שאם יש לו את המידה הזאת או עושה את המעשה הזה כאילו הוא עובד עבודה זרה.
- ד. מצוה בפרשה שאין אפשרות לקיים אותה כפשוטה.
- ה. **אתם נצבים היום** (כט ט) בפסוק זה רמוזים ימי דין בשנה בהם נצבים כל עם ישראל לפני ה' אלקיכם.
- ו. רמז וסימן בהפטרה להלכה מ'ים הראשונים צריך שיגביה ידיו למעלה ומים אחרונים צריך שישפיל ידיו למטה'.
- ז. **כי המצנה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה הוא מקד' ולא רחקה הוא.** (ל יא) כתב הרמב"ן – דהמצוה הזאת קאי על מצות התשובה. וכתב בעה"ט: לומר שקולה היא התשובה כנגד כל המצות כולן. היכן רמז בפסוק שמדובר על מצות התשובה.
- ח. **והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשררותי לבי אלף למען ספות הרנה את הצמאה.** (כט יח) מה הטעם שאמרו חז"ל (יומא כט א) הרהורי עבירה קשים מעבירה. לכאורה היה צריך להיות הפוך שכן המעשה הוא העבירה עצמה והמחשבה איננה העבירה עצמה. וק"ל (קידושין מ א) מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, למעט עבודת כוכבים.
- ט. **מחטב עציצה עד שאב מימיה.** (כט י) בפסוק זה רמז לימים בהם רצוי להקדים ולעשות תשובה ועד מתי.
- י. **ויתשם ו-הנה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת פיום הנה.** (כט כז) מה הטעם דכתיב **וישלכם** ל' רבתי וכן **וישלכם** בכתיב חסר יו"ד.
- כ. ראייה בפרשה שלא נגזרה גזירה למות במדבר על פחות מבין עשרים בשעת גזירת המרגלים.
- ל. קי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים. ראייה בפרשה שלא משגיחים בבת קול כשפוסק הלכה יחיד נגד רבים, ואפילו ביחיד נגד יחיד.
- מ. רמז בפרשה למצוות 'מילה', שבזכות המילה, וכן שם י-היה – שהוא השם המיוחד, לומר שלא תיתכן השגתו כי אם לעם ישראל הנימולים שהם חתומים באות ברית קודש.
- נ. גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תנרע ולא תצמח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה וצביים [וצבאים] אשר הפך ו-הנה באפו ובחמתו. (כט כב) אמאי לא קחשיב **צוהר**, הרי אמרו במדרש (שכל טוב בראשית יט כב) שמיד שיצא לוט ממנה נהפכה.
- ס. מה הטעם שנהגו לומר בעשרת ימי תשובה עשה **השלום** במרומיו, ובשאר ימות השנה 'עשה שלום במרומיו'.
- ע. מה הטעם שנתקן הוידוי בלשון רבים לומר חטאנו, ולא אומר 'חטאתי', אפילו כשמתפלל ביחיד.
- ע. **פי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו.** (ל יד) בפסוק רמוזים ג' דברים: מחשבה, דיבור ומעשה. מה הטעם שהקדים את הפה ללב, דקודם הול"ל בלבבך ואח"כ בפיך. דטבע האדם הוא כי לבו מהרהר תחילה ואילו פיו מדבר מהרהורי הלב.
- פ. **ונתן ו-הנה א-להיך את כל האלות האלה על אנכיך ועל שגאיך אשר רדפוה.** (ל ז) מהו ההבדל בין אויב לשונא. מדוע מקדים את האויב.
- צ. **והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשררותי לבי אלף** (כט יח) מה הטעם שמיתת צדיקים מכפרת.
- ק. **ויתשם ו-הנה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול** (כט כז) וכן כתיב בירמיה (יב יד) הנני נתשם מעל אדמתם. וכן (מ"ב כה כא) ויגל יהודה מעל אדמתו. וכן הוא במוסף של יו"ט ונתרסקנו מעל אדמתנו. מה הטעם דלא כתיב 'מאדמתם' 'מאדמתו' 'מאדמתנו'. אמאי כתיב **מעל**.
- ק. **ושב ו-הנה א-להיך את שבוותך ורחמך ושב** וקצף מפל העמים אשר הפיצה ו-הנה א-להיך שמה. (ל ג) מה הטעם דכתיב שני פעמים **ושב**.
- ר. למה נסמך פרשת 'אתם נצבים' לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שנים, חוץ מארבעים ותשע שבתורת פתגמים. הוריקו פניהם, ואמרו: מי יוכל לעמד באלו? התחיל משה לפיכך: 'אתם נצבים היום'. (רש"י בשם מדרש אגדה) למה הוריקו פניהם דווקא לאחר ששמעו את דברי הקללות שבפרשת **פי תבוא**, והרי גם מ"ט הקללות שבפרשת **בחקתי** חמורים וקשים.
- ש. רמז בפרשה לתקיעת שופר. לפי כששומעים ישראל קול שופר הם מתעוררים בתשובה.
- ת. מה הטעם שאומרים קודם התקיעות דווקא ז"פ **למנצח לבני קרח מזמור** (תהלים מז).
- ת. **ונתן ו-הנה א-להיך את כל האלות האלה על אנכיך ועל שגאיך אשר רדפוה.** (ל ז) כיצד הקללות האלו שמועדים לישראל עוברים לפתע לאויבים ולשונאים של עם ישראל. מדוע הקללות הללו לא מתבטלות.

תשובות

- א. אחדות בעם ישראל – איתא במדרש **אתם נצבים היום כלכם** אימתי אתם נצבים בזמן שתהיו כולכם כאגודה אחת שנאמר: **חיים כלכם היום** (דברים ז) בנוהג שבעולם, אם נוטל אדם אגודה של קנים, שמא יכול לשברם בבת אחת. ואילו נוטל אחת אחת, ואילו תינוק משברן. וכן את מוצא שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת, שנאמר: **בני ישראל הנה נבאו בני ישראל המה ובני יהודה נבאו בני יהודה** (ירמיה ג ד). כשהן אגודים, מקבלין פני שכניה. (תנחומא) וכן מתן צדקה בסתר דכתיב (משלי כד יד) **מתן בסתר יקפח אף. נצבים ר"ת** נותני צדקה בסתר ינצלו מאף. ב. בת קול יוצאת בכל יום ואומרת **שובו בנים שובבים** (פתיחתא דאיכה רבתי ובוהר הקדוש נשא קב"ו ע"א) וכן בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (בבא ז ב). מזה נולד הרהור תשובה בלב כל אחד. וזה רמז הכתוב **ושבת עד** – הנה א-ל-ה-י-ך **ושמעת בקלו** על ידי הבת קול מתעורר בלב כל אחד לעשות תשובה. (פרדס שמאי ע"פ הבעש"ט)
- ג. גס רוח (סוטה ד). גאון (ח"ח לאוין ה). גונב את המכס ואת החרם (ב"י י"ד שמה ה). הדר בחז"ל (כתובות קי:). כועס (זוהר פנחס סט). מבזה את המועדות (פסחים קיח). מחליף בדיבורו (סנהדרין צב). מחלל שבת בפרהסיא (רמב"ם הל' שבת ל טו). מעלים עניו מן הצדקה (בב"ב י). הרי אלו כאילו עבדו ע"ז.
- ד. דבקות בה' יתברך – דכתיב (ל ט) **לאהבה את** – הנה א-ל-ה-יך **לשמע בקלו ולדבקה בו**. וכן כתיב (ד ד) **ואתם הדבקים בי-הנה א-ל-היכם חיים כלכם היום**. וכי אפשר להדבק בשכינה? והכתיב: 'פי ה' א-ל-היך אש אוכלת? אלא: כל המשיא בתו למלמד חכם, והעושה פרקמטיא למלמדי חכמים, והמנהיג מלמדי חכמים מנכסיו – מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה. (כתובות קיא ב)
- ה. היום ה' יום – חמש ימי דין בשנה בהם נצבים כל עם ישראל לפני ה' אלקים. ואלו הם: שני ימי ראש השנה, יום הכיפורים, הושענא רבא (גמר החיתום) ושמיני עצרת שבו נותנים את הפתקאות לשלוחים לביצוע גזר הדין. (הגרא"א)
- ו. **וינשלו וינשאו** (ישעיה סג ט) אמר רב חייא בר אשי אמר רב: מים ראשונים – צריך שגבבים נדיו למעלה, מים אחרונים – צריך שישפיל נדיו למטה. וסימן לדבר **וינשלו וינשאו**. תניא נמי הכי הנוטל צריך שיגביה ידיו למעלה שלא יבאו המים שחוץ לפרק ויטמאו את הידים וכו' (סוטה ד:). (טור א"ח ס' קסב). כתב רב האי גאון כי לשון נטילת ידים על שצריך להגביה ידיו למעלה אחר הרחיצה והוא מלשון **וינשלו וינשאו**. (שו"ת הרשב"א ח"ו ס' תקלד, וכ"כ ספר חסידים ס' נח) (עבד המלך)
- ז. **זאת** בגימטריא 408 וגם 'צום' 'קול' 'ממן' בגימטריא 408. (אמרות ה') ואיתא בחז"ל (ירושלמי תענית ח ב) שלושה דברים מבטלין את הגזירה קשה ואלו הן תפילה וצדקה ותשובה. תפילה זהו קול, תשובה זהו צום, צדקה זהו ממון. וכן בפיוט ונתנה תוקף **ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רע הגזירה**. ח. חרטה יכולה להתקיים רק לאחר שעבר את העבירה מאחר שהגיע לסיפוקו ואילו בהרהורים אין סיפוק אין שביעה ולפיכך אין חרטה. (אה"ח א"ב הרהורי עבירה קשין מעבירה, לפי שהרהור הזה יוצא לידי פעולה ומתגלה בגוף, ועל כן יהא קשה מעבירה בלא הרהור, שהרי בזה הרהור ופעולה, ובזה פעולה בלא הרהור. **ועוד** לפי שרגילות המחשבה מביא את האדם לידי עבירה. **ועוד** לפי שהרהורי עבירה קשין על הנפש מעבירה עצמה, לפי שהרהור תלוי בלב והנפש משכנה בלב, ועל כן כשהוא מטמא אותה במחשבה רעה קשה יותר מן העבירה עצמה כי העושה עבירה עצמה אין מחשבתו כל כך טרודה. **ועוד** לפי שהמחשב לעשות עבירה אחת כגון לגזול או לגנוב או לבא על אחת מן העריות וחשב בלבו אם יבא אדם כנגדו שם לבטל מה שאני רוצה לעשות אכנו או אהרגנו כדי שאשלים חפצי, ונמצא כי כשגנב או גזל או בא על הערוה שעשה עבירה אחת, אצל הרהור היה קשה יותר מגוף העבירה שהרהר כמה עבירות וגמר בלבו שיכה ושיהרגו ולבסוף יעשה העבירה. (רבינו בחיי*)
- ט. ט"ו באב הוא הזמן שבו מוסיפים על הלילות, בו פסקו מלקרות עצים למערכה (תענית לא). וזהו **מחשב עצים**. ועד הושענא רבא זמן ניסוך המים שהחתימה הסופית היא בליל הושענא רבא – **עד שאב מימיה**. (קהלת יצחק)
- י. י' השבטים ידבר, ל' רבתי לרמוז על השלכה רחוקה גדולה של עשרת השבטים שהשליכם אחר הרי החושך ומעבר לנהר סמבטיון ששוב לא חזרו, ולכך כתיב חסר יו"ד. (פנענ רזא, עטרת זקנים*)
- כ. **כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים** (כט טו) מלמד שהיו שם מיוצאי מצרים. מכאן שלא נגזרה גזירה על פחות מבין עשרים. (הרא"ש, דעת זקנים) ובשעת הגזירה פחותים היו מבין עשרים שנה ויתרים על ששים שלא נגזרה עליהם גזירה. (החזקוני)
- ל. **לא בשמים היא** (ל יב) מאי 'לא בשמים היא'? אמר רבי ירמיה: שפכר בתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שפכר פתכת בפה סיני בתורה אחר רבים להטות. (ב"מ נט ב) כתב הרב עפשטיין – נראה דלא דוקא כיחיד נגד רבים אלא אפילו כיחיד נגד יחיד אין בת קול מכרעת, כיון דבכלל ענין דברי תורה לא בשמים היא. (תורה תמימה)
- מ. **מי יעלה לנו השמים** (ל יב) ר"ת **מילה**, וס"ת **י-הוה**. רמז כי השם המיוחד לא תיתכן השגתו כי אם לעם ישראל הנימולים שהם חתומים באות ברית קודש. (רבינו בחיי) רמז שבזכות המילה עלה משה לשמים לקבל התורה. (הרא"ש, דעת זקנים) לומר שאינו יכול לעלות אצל השם אם לא שיהא נימול וכן (בראשית יז א) **התהלך לפני י-הוה תמים**, שנאמר על המילה. (בעה"ט*)
- נ. נבלעו דיוריה – היינו נבלעו באדמה, ולא נהפכה ממש באש וגפרית מן השמים לכך לא קחשיב לה. וכן הוא במדרש (ב"ר פמ"ב ס"ה) **ומלך בלע היא צער**, שנתבלעו דיוריה. ולא שייך על זה לומר **כמהפכת סדם ונעמרה אדמה וצביים [וצבובים] אשר הפך**. (טעמא דקרא*)
- ס. 'ספריא-ל' הוא מלאך הממונה על הכתיבה, ואנו מזכירין אותו שיכתוב אותנו לחיים טובים ולשלום. **השלו** בגימטריא 'ספריא-ל' וכן 'עושה'. (381) (טעמי המנהגים בשם המהרי"ל, מטה אפרים סימן תקפב)
- ע. **עריבים** ישראל זה בזה – משום שכל ישראל גוף אחד, וכל אחד מ ישראל הוא אבר פרטי, וכאשר חברו עושה איזה חטא כאילו הוא עשאו. ולכן אע"פ שאין בו אותו עון צריך להתודות עליו. כי כשעשהו חברו הרי כאילו עשהו בעצמו. ולכן יאמר בלשון רבים אפילו אם יתודה בביתו יחידי, כי כל מי שעשה חטא הוא כאילו שנים עשו אותו חטא מחמת הערבות. (טעמי המנהגים בשם יסוד התשובה, וכ"כ רבי חיים ויטאל בשם רבינו האריז"ל)
- ע. עיקר ההבנה של התורה בלב בא על ידי שמוציא בפה כמו שאמרו חז"ל (עירובין נד א) **פתח פומיה קרי, פתח פומיה תני, כי היכי דתתקנים ביה ותוריה** חיי, שצאמר: 'פי חיים הם למצאיהם ולכל פשו' מרפא, אל תקרי 'למצאיהם' אלא 'למוציאיהם בפה'. לכך מקדים פה ללב. (פרדס שמאי*)
- פ. פרהסיא היא שנאתו של האויב שאינו מסתיר את שנאתו. כענין (שמות טו) **אמר אויב ארדף**. שונא הוא בסתר, כענין (ויקרא יט יז) **לא תשנא את אחיך בלבה**. (דברים יט יא) **וכי יקנה איש שונא לרעהו** שהיתה שונא טמונה בלבו. (מדרש 'לקח טוב' דברים ל ז) האויב קשה מהשונא לכך הקדימו. צ. צער שמצטער על ההפסד הרוחני שנגרם בזה, שמרגישים את הכאב שחסר הצדיק ומרגישים את צער השכינה בחסרון צדיק זה, הרי הם כייסורים שמכפרים. (אילת השחר – במדבר כ א) **א"נ** מכפרת ע"י ההספד שמספידים עליהם ומזכירים זכותיהם ושבים בתשובה. (מלבי"ם – בראשית לה ח)
- ק. קדושה שניה לא בטלה – (כמ"ש הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו) לכך אמר **מעל אדמתנו** דהיינו שאע"פ שגלינו ונתרחקנו ממנה אבל היא נשארת אדמתנו ועומדת בקדושתה. דאי לא כתב **מעל** הוה אמינא דכיון שגלינו שוב אינה אדמתנו. (טעמא דקרא)
- ק. קבוצ שני גלויות גלות עשרת השבטים וגלות יהודה ובנימין, לפיכך כתיב שני פעמים **ושב**. ועל זה אמר הנביא (ישעיה נו) **עוד אקבץ עלי לנקבציו**, כי מלבד קבוצ הנדחים עוד יש עשר הנקבצים ההם קבוצ אחר והם יהודה ובנימין. (רבינו בחיי*)
- ר. רבים אנו נענשים בעוון יחיד קודם שנכנסו ישראל לערבות אלא דווקא שכולם חוטאים ונענשים, אבל הצדיק מילט את נפשו, פרשת **בחקתי** נאמרה בלשון רבים. לעומת זאת הקללות שבפרשת **כי תבוא** נאמרו בלשון יחיד ולאחר שנכנסו בערבות ואז אפילו אם לא ישמע היחיד יגרום עונש לרבים. ולכן דווקא כששמעו את הקללות האלו הוריקו פניהם. (מהרש"א, יבין שמועה, מעם לועז)
- ש. **שרש פרה ראש ולענה** ר"ת **שופר** – שכוח השופר גדול מאוד, שיכול לתקן אפילו מי שהגיע למצב של **שרש פרה ראש ולענה** שהשופר מטהר את מחו של האדם, אפילו אותו שהגיע למצב הזה, שמתקן אפילו אותו אדם שפגל כך. (רבי יעקב יצחק רבינוביץ' מפשיסחה) שבכל תקיעות שופר שמעוררות לתשובה יש כח בזה לעקור מן האדם את כל השורשים שהם המידות הרעות שהם מר כלענה. (צרו המור*)
- ת. תקפ"ז תיבות יש בו – ביחד עם פסוק 'מן המצר קראתי י-ה', עד 'ומשפטיו למען י-ה'. והוא בגימטריא 'שופר' עם הכולל. וגם יש בו שבע פעמים א-ל-ה-י-ך, ויכיון שעל ידי התקיעות ימתקם. (טעמי המנהגים בשם סידור ר"ש)
- ת. תשובה שעושה האדם גורמת שאם נגזרה גזרה על האדם שעבר עבירה שחזרה בתשובה מ"מ הגזירה צריכה להתקיים על אחד ונתון הקב"ה את העונש על עכו"ם. וכן משמע בגמרא (ברכות סב ב) **'ואתם אדם תתקדו'**, אל תקרי **'אדם'** אלא **'אדום'**. ועל כן כאן בפרשת התשובה כתיב (ל ז) **ונתן י-הוה א-ל-היך את כל האלות האלה שנגזרו עליכם ויתנם על ארביך**. (פרדס שמאי ע"פ הוזה"ק*)

* מקורות / חידודים *

ח. ואפשר שזהו טעם אומרם ז"ל (יומא כ"ט). **הרהורי עבירה קשים מעבירה**, להיות כי פוגם בחלקו יתברך שנתן לו ידיעה, ועם כל זה גברו רחמיו יתברך גלה צדקתו לפי רוב ענותנותו ומחשבה רעה אינה מצרפה למעשה, אף שמן הדין יותר פוגם במחשבה להיותו חוטא במה שנתן לו יתברך, מ"מ מצד רחמיו אינו דן על המחשבה שהוא חלקו לבד. (ראש דוד קדושים טז)

י. **וישלבם אל ארץ אחרת**. למ"ד של וישליכם רבתי, וידוע כי היא הגדולה שבכל האותיות, ומה שהיתה רבתי יתכן שירמוזו אל המעלה הגדולה הנשאת המושלכת בזמן הגלות, הוא שאמר ירמיה (איכה ב) השליך משמים ארץ תפארת ישראל, וכן כתוב עוד (תהלים עח) ותפארתו ביד צר, והוא שכתוב (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה, והוא איקונין של יעקב החקוקה בכסא הכבוד. וזהו שאמרו במדרש איכה, כלום הם מכעיסין אותי אלא בשביל איקונין של יעקב החקוקה בכסא הכבוד, הדא היא מקלקלא לאפיהון, הדא הוא דכתיב השליך משמים ארץ תפארת ישראל. וזהו שאמר דוד ע"ה (תהלים קב) כי נשאתני ותשליכני, כי המעלה הגבוהה הנשאת השליכה, וכיון שהשליך אותה מעלה לא זכר הדום רגליו, שהיא עטרת המקבלת מתפארת, בסוד (משלי ד) עטרת תפארת תמגנך, וזהו שכתוב (איכה ה) נפלה עטרת ראשנו, וכיון שנפלה נפלו ישראל, שנאמר (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. ובלשון הזה מצינו שאמר יחזקאל הנביא על מלכות בית דוד (יחזקאל יט) **ונתתם בחרם לארץ השלכה**. (רבינו בחיי)

ותקרא את שמו יוסף יוסף לאמר יוסף י-הנה לי בן אחר. (בראשית ל, כד), אחר לגלות. אמר רבי יהודה בן רבי סימון לא למקום שגלו עשרת השבטים גלה שגט יהודה ובנימין, עשרת השבטים גלו לפניו מן נהר סמבטיון, שגט יהודה ובנימין, מפניו בבל הארצות. בן אחר, למחלקת. אמר רבי פינחס מתפללת של רחל לא חלק שגט יהודה ובנימין עם עשרת השבטים. אחר, שעשה מעשה אחרים, כגון ירבעם ונבכריז. (בראשית רבה ע"ג)

וישלבם למ"ד רבתי – לית ליה רב, כי לא למדו דרכי קונם. ל' דורות מן יהודה עד צדקיה והם גלו קודם, ל' דורות מן אברהם עד יכניה. (הרוקח)
וישלבם למ"ד רבתי – וכחשסיר למ"ד מתיבת **וישלבם** האותיות הנשאות גימטריא 'עשו' (376) שם רמז כשנסתלק הלימוד יבא עשיו כמו שאמרו חז"ל כשאין הקול קול יעקב הידיים ידי עשיו. (חומת אנך)

בשעה שיעקב מצפצף בקולו, אין ידי עשו שולטות. לא עמדו פילוסופים באומות העולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי. אבנימוס הגרדי, נתכנסו כל אומות העולם אצלו, אמרו לו: תאמר שאנו יכולים להזדווג באומה זו? אמר להן, לכו וחזרו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שלהן: אם [מצאתם] שם תינוקות מצפצפים בקולם, אי אתם יכולים להן, ואם לאו – אתם יכולים להם, שכך הבטיחו אביהם ואמר להם: **הקל קול יעקב** בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין הדינים יד יעשו. (ילקוט שמעוני)

וישלבם למ"ד רבתי – מרמז על שלושים גלויות. ד' מסעות נסעה שכינה, וי' גלויות גלו סנהדרין, וי' גלויות גלו ישראל. כמ"ש ב"ה ל"א ובמדרש י' גלויות. (טעמא דקרא)

אמר רב יהודה בר אבאי אמר רבי יוחנן: **עשר מפסעות נסעה שכינה**, מקראי מן הכתובים, וכנגדן גלתה סנהדרין, מקרא מן המסורת. (ר"ה לא א)
טעם לעשר כי הקב"ה חס על העולם הזה שנברא בעשרה מאמרות, ולכן עשה המסע בהדרגות דחילקם לעשרה אולי ישובו בנתיים ולא תצטרך ליסע עוד. (בן יהוידע שם)

וישלבם למ"ד רבתי – להדגיש עוד טעם לגלותינו והיינו 'ללמד' תועים בינה וכאמרם ז"ל (פסחים פז) לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתקפו עליהם גרים. והיינו לפרסם האמונה ביהודי של עולם בין עכו"ם. **וישלבם** ויש לכם למ"ד רבתי לפרסם אחדות הבורא ית'. (אונים לתורה)
מ. **מי יעלה לנו השממה**. יש בכאן רמז כי השם המיוחד לא תתכן השגתו כי אם לעם ישראל הנימולים שהם חתומים באות ברית קדש, ומצינו ג"כ שלא יתנבא מעומד אלא מי שהוא נמול, שכן מצינו באברהם קודם המילה שכתוב בו (בראשית יז) ויפול על פניו, לא היה מתנבא אלא נופל, לאחר המילה מעומד שכן כתוב (שם יח) ואברהם עודנו עומד לפני ה', ובלעם לא התנבא מעולם אלא נופל שנאמר (במדבר כד) נופל וגלוי עינים, וכן רמזו משה במה שאמר להקב"ה בסנה (שמות ג) ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, יאמר כי הנמולים ישאלוהו על השם המיוחד.

ומפני שהמצוה חתומה באות ברית קדש, על כן אמרו במדרש (שיר ב) בצבאות או באילות השדה, צבא שיש לי בה אות. ולא אמרו שהיה לי לאות. והזכיר הכתוב ברמז מילת הברש בחתימת השם המיוחד אחר שהזכיר בפירוש מילת הלב באמרו למעלה ומל ה' אלהיך את לבבך וגו', כי מילת הלב הוא ביטול יצר הרע, וכשיתבטל היצר הרע נמצאו אבריו של אדם כולם נמשכים ומדובקים בשם המיוחד ויעשו בטבע מה שהשכל מחייב. ובא הרמז בפרשה הזאת להורות כי בזמן הגאולה יהיו כל ישראל בעלי ההשגה מולי הלב והברש, דבקים בשם המיוחד, וזהו רמז מי יעלה לנו השממה. וכן אמר הנביא ע"ה (ירמיה לא) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. (רבינו בחיי)

ג. **על כן קרא שם העיר צוער**. שנאמר עליה **הלא מצער הוא** (פסוק כ), כי מתחלה היה שמה בלע, ואע"פ שלא נהפכה צוער באותו פעם בבקשת לוט, לאחר שעלה לוט מצוער וישב לו בהר, נבלעו דיורית של צוער במקומו, לכך נקראת בלע שנבלעו דיוריה, סדום שהיתה כמשרפות סיד, עמורה שנתעמרו יושביה ונקטפון, אדמה שנהפך כמו אדמה, צבאים שנפלו נפשות מן האש והגפרית והיו צבאים בדם. ודין אחד לארבעתן. (מדרש שכל טוב בראשית יט כב)

ע. **בפייה ובלבבה**. שכל המצות עיקרם הלב ויש מהם זכר בפה לחיזוק הלב ויש מעשה כדי שיזכור בפה. (אבן עזרא)
בפייה ובלבבה לעשותו. מפני זה הזכיר ובלבבך באמצע לחשיבותו מכלל והזכיר לעשותו אחריו. (רבינו בחיי)
בפייה כי חיים הם למוצאיהם. ובלבבה. אגרא דשמעתא סברא (בעה"ט) פרש"י - שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר. (ברכות ו ב) היינו סברת הלב בתורה.

בפייה בגימטריא 'בקי' (112), ובלבבה בגימטריא 'הבנה' (62). (פרדס יוסף בשם האדמו"ר הפני מנחם)

ק. **ושב י-הנה א-להיך את שבותך ורחמך ושב וישב וקבצך מכל העמים**. אפשר דיישב ניצוצות הקדושה אשר נתפזרו למקום הסט"א ומן הדין כביכול הי"ל להימנע דהוי מעין דוגמת אבידה שלא חייב להחזיר כזקן ואינה לפי כבודו ועכ"ל ורחמך ושב נמשל ישראל לאשה דהדין הוא נשבת חייב לפדותה פעם א' ופעם ב' הוא פטור ומצד רחמיו אף בפעם שנית פודה אותנו ושב ה"א על גלות בבל. ורחמך ושב פעם אחרת בגלות זה מצד הרחמים ואינו מן הדין דאינו חייב לפדותה אלא פעם אחת. (נחל קדושים)

ש. רמז לדבר: אין ששון ואין שגער (מלכים א ה יח) ראשי תיבות **שופר**. פירוש, כשיש שופר אין פגע רע. (טור או"ח תקפה) **וקשה היכא רמיזא** אין ששון אדרבה להיפוך משמע ח"ו ונ"ל דהוא ע"ד שמצינו במדרש שסמאל עצמו מלמד זכות על ישראל ואמר יש לך עם כמלאכים כו' ע"כ אמר כאן ששון ואין שגער רע כלומר אף שהששון שם הוא מ"מ אין פגע רע כי הוא עצמו נהפך לטובה ממילא הוה כאלו אינו שם כלל והוה שפיר אין ששון. (ט"ז ס"ק ז שם)

ת. **ונתן י-הנה א-להיך את כל האלות האלה על איביך** ישמעאל **ועל שונאיך** אדום. וכן מיכה (ה ח) התנבא עליהם לעתיד לבוא ואמר **תראם ידך על צריף וכל איביך יפרתו**. והן שתי האומות שאנחנו משועבדים תחתיהם ומפוזרים ביניהם. ומפני שבני ישמעאל קשים לישראל יותר מבני עשיו, לכן קראן הכתוב **איביך** (מנחת יהודה)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת